

Sågner från Ifö.

Af G. C. Witt.

Inordöstra delen af Skåne ligger dess största insjö, *Ifösjön*, och midt i denna *Ifö*, som innefattar en kyrksocken, hvilken i förening med den på fasta landet varande *Kiaby* socken utgör ett af de mindre pastoraten inom Lunds stift. Öns södra del är lågländt, men i norr är en bergshöjd, kallad *Ifö klack*, från hvilken man hvarje vacker sommardag har en förtjusande utsigt. Hela ön och sjön ligga som på en karta utbredda under fötterna. Man ser den välbekanta kungsgården *Beckaskog*, belägen på ett smalt näs emellan *Ifö* och *Oppmanna* sjöar, omgifven af en vacker park, vidare hela den natursköna trakten, insjöns stränder, prydda af bördiga åkrar, grönskande ängar, lummiga skogsparker af ek, bok, björk och tall, något längre bort åtskilliga kyrkor och herrgårdar samt längst i söder Östersjön med derpå seglande större och mindre fartyg.

Ifö har varit bebodt mycket tidigt. Vid gräfningar i jorden har man der funnit knifvar, yxor och pilspetsar af sten samt svärd och prydnader af brons, hvilket bevisar, att stället varit befolkadt så väl under stenåldern som bronsåldern. Ön skall, enligt folksagan, hafva fått sitt namn af *Ivar Vidfamne*. Åtskilliga egendomliga berättelser om forntida tilldragelser på *Ifö* omtalas af de äldre inbyggarna derstädes, och vi skola här meddela trenne från olika tidpunkter.

I urminnes tider innehades *Ifö* af *Atte Ivarson*, en rik, mäktig och stolt man, som härstammade från *Ivar Vidfamne* och bodde på *Brattingsborg*, ett för den tiden storartadt och väl befäst slott på öns norra strand. *Atte* och hans gemål, som egde tvenne barn, en son och en dotter, beslöto att låta dessa gifta sig med hvarandra, emedan i hela det kringliggande landet icke fanns hvarken man eller qvinna, som de ansågo värdig att upptaga till släkting. Men just då bröllopsmåltiden intogs, inträffade ett jordras, *Brattingsborg* med hela stranden derunder sjönk i djupet och insjön öfversvämmade stället der borgen hade stått. *Atte* sjelf lyckades dock undkomma. Han sprang till stallet, tog en häst och red i galopp från gården, hvarvid jorden alltjemt sjönk undan, så att hästens bakfötter saknade stöd. Äntligen kom han på fast mark, stannade, vände sig om och såg den stolta borgen försvinna under vattenytan, red sedan vidare — men hvarthän han for, och hvilka öden som derefter träffade honom, har sagan ej ansett nödigt att meddela efterverlden.

Så lyder den mest romantiska af de flere, sins emellan stridiga berättelser om *Brattingsborg*, som förtäljas. Att ett slott med dylikt namn funnits på ön och sjunkit i sjön är, så långt tillbaka någon historieforskning kan sträcka sig,

varsordadt. I en kyrkobok har för två sekler sedan blifvit antecknadt, hurusom fiskare då hade, vid klart väder, sett ett grund, på hvilket var en stenlagd plan med fyra upprätt stående hörnstenar, antagligen lemmingar efter *Brattingsborg*, och ännu anses ett grundt ställe, norr om ön, uti den derstädes i öfrigt ganska djupa sjön, vara platsen, hvarest slottet sjunkit.

I sanden på öns nordvestra strand träffar man ett slags petrifikater, liknande gamla mynt af omkring ett tioöres storlek, somliga något större, andra mindre, alla med en omkring brädden gående upphöjd kant och på ena sidan prägeln af en dödskalle. Dessa kallas *brattingsborgspenningar* och det troddes fordom af de vidskepligare bland allmogen, att dessa så kallade penningar varit metallmynt, som funnits på *Brattingsborg*, men af någon mäktig trollkarl blifvit förvandlade i värdelösa stenbitar, såsom ett straff derför, att de blifvit utpressade af fattiga sjuklingar, för tillåtelsen att få dricka ur en helso-källa, som fanns på ön. En dag kom nemligen en gammal fattig man, gående på kryckor, och begärde att få dricka ur källan, men fogden *Stigo Anderson*, som under *Attes* frånvaro innehade ön, nekade, emedan gubben ingenting hade att betala med. Den gamle bad under tårar, att »*Stigo* måtte förbarma sig öfver honom, så skulle Gud förbarma sig öfver *Stigo*». Den hårde fogden svarade: »Jag behöfver icke något förbarmande.» Med ens förvandlades den svage gubben till en ung, skön och kraftfull man, omstrålad af en underbar glans. »Du är fördömd!» ropade han till *Stigo* och försvann. I samma ögonblick kändes ett jordskalv och källan rasade igen, men upprann åter på ett annat ställe af ön. När *Stigo* kort derefter skulle anlita sin kassakista, fann han sina guld- och silfvermynt förvandlade i de ofvan beskrifna *brattingsborgspenningarna*.

Enligt en annan sägen, hvilken den snillrike danske skalden *Ingemann* intagit i sin intressanta historiska roman »*Waldemar Seier*», egde *Brattingsborg* sin tillvaro långt in i medeltiden. Den fromme erkebiskopen *Anders Suneson*, *Waldemar Seiers* trognaste vän, som angripits af en förfärlig sjukdom, spetälska, hade nedlagt sitt embete och flyttat till *Ifö*, hvarest han i en enslig cell framlefde sina dagar under böner, botöfningar, läsning i bibeln och utarbetandet af en lagbok. Han fick underrättelse om, att krigsfolket på *Brattingsborg* röfvat till sig en mängd penningar, hvarmed de spelade och lefde vildt långt in på nätterna. Biskopen uttalade då en förbannelse öfver det förledande myntet, och krigarne blefvo ej litet förvånade öfver, att följande morgon finna alla sina penningar

förvandlade i små runda stenflisor med en hemskt grinande dödskalle till prägel.

Så har folktron förklarad tillkomsten af brattingsborgs-penningarna; men naturforskaren säger, att de utgöra ena skalet af en numera utdöd art snäckor och att de fördjupningar, som så påtagligt likna ögonhålör m. m. i en döds-kalle, äro märken efter de ställen, der de små djuren haft sina membraner fästa. Vetenskapen har åt de små tingestarna, för yttermera visso skull, gifvit ett latinskt namn: *Crania Nummulus*, och de äro beskrifna af professor Nilsson i hans verk om svenska petrifikater. Så här se de ut:

Cellen, hvaruti den olycklige erkebiskop Anders Suneson framlefde sina sista lefnadsår, är ännu i behåll och utgör källare under en hemmansegares boningshus. Den är belägen öster om kyrkan på en af viken bildad halfö, hvilken bibehållit den urgamla benämningen »hofgården». Till byggnads-sätt liknar cellen med sina väl slagna hvalf och pelare kryptan under Lunds domkyrka.

Vi lemna nu »den gråa fornåldern» och berätta en händelse, som ligger omkring två hundra år nära våra dagar. Vid den tiden hölls hvarje midsommar stor bal på Ifö. Det var väl ej några i dansskolan inlärdas nymodiga turer, som afdansades under full musik af en storartad orkester, utan helt enkelt ringdansar eller slängpolskor i gröngräset omkring en med blommor sirad majstång, hvilka under säckpipans ljud och klangfulla rösters naturfriska sånger med lif och lust utfördes af en glädjedrucknen ungdom. Allt hvad ungt, skönt och lefnadsgladt fanns i mensklig gestalt, när och fjerran, samlades till festen. En egendomlig sed var förenad med detta folknöje. Efter dansens slut brukade nemligen flickorna bekransa den vackraste och raskaste bland ynglingarna.

En midsommar hade tvenne ynglingar kommit till balen, hvilka begge voro så ovanligt vackra och så i alla afseenden utmärkta, att flickorna ej visste hvilken af dem, de skulle gifva företrädet. I denna brydsamma belägenhet sammanträdde de unga tärnorna till rådplägning. Öfverläggningen blef naturligtvis långvarig, och slutligen måste man, liksom det nu för tiden ofta sker vid våra offentliga sammanträden, skrida till votering. Omröstningen skedde per capita, ty den graderade röstskalan var ännu icke upfunnen, och det föll knappast någon af de rika bondflickorna in, att tro sig bättre än den fattiga torpardottren förstå saken. En ringa röst-öfvervigt bestämde utgången.

Den lycklige balhjelten skulle nu bekransas. En af flickorna framträdde med kransen i sin hand och höll å de öfrigas vägnar »ett för tillfället lämpligt tal», såsom det vanligen heter om de understundom mer eller mindre olämpliga orationer, hvilka i våra dagar låta höra sig vid vissa högtidliga tillfällen. Derefter sattes kransen, under de kringstående hurrarop och handklappningar, på ynglingens blottade hufvud.

Den bekransades glädje blef ej långvarig. Hans rival, den andre vackra ynglingen, som eggades af svartsjuka eller sårad äregirighet, slog ihjel honom, bemäktigade sig kransen och tog dermed till flykten.

Den ene af de utmärkta ynglingarna var en rik bondson, den andre en fattig dräng. Man är osäker om det var den fattige som blef bekransad, och den rike, som förbittrad öfver att stå tillbaka för en dräng, blef mördare, eller om det tvärtom var den rike som erhöll utmärkelsen, och den fattige som deruti såg en förnärmelse mot sitt lägre stånd. Men säkert är, att den som hade tur vid valet, hade strax derefter den oturen att blifva ihjelslagen.

Emellertid uppstod en allmän förbittring och ett ifrigt sökande efter mördaren. Hela ön genomletades. Unga och

gamla voro i verksamhet långt ut på natten, men allt förgäfvades. Mördaren var ingenstädes att finna. Då beslöto de äldre männen, att ingen skulle tillåtas lemna ön under natten, att alla båtar skulle dragas så långt upp på stranden att icke en man förmådde skjuta ut dem, och att efterspaningarna skulle fortsättas följande dagen.

Alla de äldre och ansedde männen samlades nu i by-åldermannens stuga, för att förfriska sig vid ölkannorna och språka om dagens äfventyr. När tobakspiporna blossat en stund och ölkannorna gjort några turer kring laget, blefvo gubbarna veka om hjertat, tyckte att det var skada på den unge brottslingen, som nu skulle öfverlemnas i rättvisans händer att gå en skymflig död till mötes, och började litet hvar beklaga honom, helst han alltid varit omtyckt af dem alla. »Visste han blott att min häst går och betar i hagen här nedanför, så hjälpte han sig nog ifrån ön utan båt,» yttrade en af männen. Detta hörde den förföljde unge mannen, ty han hade gömt sig på vinden öfver byåldermannens stuga. Han smög sig skyndsamt ut, bemäktigade sig hästen och red till norra ändan af ön, hvarifrån hästen simmade med honom öfver sjön till Oretorps skog på fasta landet, en väglängd af några tusen fot. Uppkommen på stranden, hängde den unge mannen sin krans i en ek, hvilken deraf fick namnet *Krans-eken* och under detta namn förevisades ända till dess den för några år sedan fälldes. Hästen träffades dagen efter den lyckade flykten, betande i Oretorps hage, men ynglingen hade begifvit sig till Danmark, der han tog tjänst såsom dräng. Några år derefter kom han åter till Ifö, och, enligt den tidens sed, var det ej någon, som så långt efter mordet brydde sig om att beifra detsamma.

Vi komma nu till den tredje händelsen, som inträffade under förra århundradet. En svår missväxt hade hemsökt ön och spannmål stod ej att få för penningar. En äldre qvinna, mor Nilla kallad, hade en dag besökt hvarje gård på ön, för att få köpa en skäppa säd, men förgäfvades; ingen ville aflåta af sitt lilla förråd. Natten derefter, just vid spöktimmans, började det häftigt ringa i kyrkklockan. Alla skyndade ut, troende att elden var lös; men då ingen eld syntes, begäfvos bönderna sig ned till kyrkan, för att se efter orsaken till ringningen. Der sågo de en mensklig gestalt i hvita kläder stå på kyrkogården och ringa i kyrkklockan, hvars sträng den tiden gick ned till marken och handterades der.

Bönderna, förmenande sig se ett spöke, vände om och begäfvos sig till den nära liggande prestgården, för att bedja presten göra sällskap och med andans kraft nedtysta oväsendet. I förstugan mötte de sin kyrkoherde, som just skulle begifva sig ut, för att efterhöra hvad ringningen betydde. Hela skaran begaf sig nu i procession till kyrkogården, presten främst, gubbarna efter i god ordning. Framkomna till ort och ställe, frågade kyrkoherden: »Hvem är det som ringer?» En klagande stämma svarade: »Kors, känner inte kyrkoherden igen mor Nilla?» Vid detta svar tog hela bondhopen i den största förskräckelse till flykten och lemnade presten ensam med mor Nilla. Händelsen var, att några dagar förut hade en gammal gumma, som också benämndes mor Nilla, dött och blifvit begrafven just på den plats, hvarifrån ringningen nu verkställdes, och alltså togo bönderna för gifvet, att det var dennas ande som roade sig med att störa de lefvande.

På prestens fråga, hvad den otidiga ringningen skulle betyda, svarade mor Nilla: »Det är själaringning öfver barmhertigheten. Nu är barmhertigheten död här i församlingen; ty jag var i går hos alla hemmansegarne, och äfven hos kyrkoherden, med begäran att få köpa en skäppa korn, men ingen förbarmade sig öfver mig. Således är barmhertigheten verkligen död, och då är det icke mer än rätt och billigt, att man håller själaringning öfver henne.»

Presten åtog sig nu att följande morgon lemna gumman den begärda spannmålen. Mor Nilla gick förnöjd hem, och sedan har ingen själaringning hållits öfver barmhertigheten på ön.

Utänför öns södra strand synas öfver vattenytan några stenar, kallade »Ingri stenar». Det berättas, att innan kyrka

fanns på Ifö, några Iföbor en dag seglat till Gualöf på fasta landet, för att af dervarande prest få ett barn döpt. Barnet döptes och kallades Ingri. På hemvägen blef storm och båten kantrade, hvarvid alla drunknade med undantag af barnet, som kastades upp på stenarna och af folk från ön räddades.

Innan vi lemna den egendomliga ön, skola vi något närmare betrakta den. Vid södra stranden går en vik djupt in uti ön. Vid vikens norra ända är kyrkan, byggd i aflägsen forntid och i slutet af förra århundradet tillbyggd, men det oaktadt mycket liten. Taket är på ena sidan lagdt med så kalladt »munktegel», ett bevis på att det härstammar från medeltiden. Kyrkan skall, enligt trovärdig uppgift, ursprungligen vara uppförd af den här ofvan omtalade erkebiskopen Anders Suneson något af åren 1222—1228. Den har nyligen blifvit uppputsad och ser rätt trefflig ut, der den ligger vid den af vass och träd skuggade strandbrädden.

Ett litet stycke från kyrkan är prestgården, ett temligen långt, lågt envåningshus, hvars ena hälft lär vara byggd för ett hundra år sedan, men på senare tider förlängd medelst den andra hälften. Midt på gården står en hög sten, snarlik en bautasten. En latinsk inskrift på densamma upplyser att stenen, till minne deraf att H. K. H. Kronprins Joseph Frans Oscar behagat hvila ett par nätter i prestgården, blifvit upprest af dåvarande pastorn.

Vid prestgården är en temligen stor trädgård och bredvid denna en med många körsbärsträd bevuxen park. I trädgården och parken har en af stället forna pastorer roat sig med att göra åtskilliga anläggningar, såsom en »filosofisk gång» eller lång berså, en stensoffa, hvars sits och ryggstöd

af långa gråstenshällar synas vara tagna från någon gammal hedningagraf m. m.

Någon större egendom finnes naturligtvis icke på denna lilla ö. Omkring tjugo gårdar, tillsammans något öfver sju oförmedlade hemman, utgör hela området. Folkmängden är omkring fyrahundratjugo personer. Åkrar, ängar och beteshagar, de sistnämnda der och hvar prydda af löf- och barrskogar, samt i allmänhet treffliga boningshus med trädgårdar möta den besökandes blickar. Jordbruk i förening med boskapskötsel utgör hufvudnäringen för folket, som är kraftigt och lefnadsfriskt. Nykterhet, flit och intresse för kommunens allmänna angelägenheter är ett utmärkande drag hos öns befolkning.

Ifösjön, som är temligen grund på somliga ställen, har deremot på andra ett betydligt, till det mesta obekant djup. Den är, såsom de flesta insjöar, förrädisk, i anseende till ett lätt upprördt vatten, kastbyar och stundom från motsatta håll blåsande, hvarandra mötande vindar, hvarför mer än en alltför djerf seglare funnit sin graf under dess blå böljor.

Kommunikationen med fasta landet underhålles från ett ställe å öns vestra sida, hvarifrån öfverfarten är kortast, dels med små båtar, dels med en pråm, i hvilken kreatur och vagnar kunna forslas. En af socknen antagen roddare har sin bostad med åkerlycka vid öfverfarts-stället. På åtskilliga andra ställen å ön hafva naturligtvis bönderna och torparne äfven båtar, som begagnas för fiske m. m. Någon gästgifvergård eller skjutsinrättning finnes icke på ön, men väl kan man i en eller annan gård få se bref och tidningar från Amerika och Australien, hemsända från utflyttade anförvandter, ty äfven till Ifö socken, denna lilla afskilda del af vårt fädernesland, har emigrationsfebern sträckt sig.

Sonetter.

Af Reinhold Winter.

I.

Vintermorgonen.

Re'n spänner himlen ut den blåa runden,
Der Helios just sin gyllne fackla tänder,
Och ljuset flödar öfver haf och länder
Och bryter sig mot marmorhvita grunden.

Men ingen fågel sjunger uti lunden
Och ingen blomma smyckar bäckens stränder
Och Flora sår ej mer med fulla händer
Sin blomstersädd i friska morgonstunden.

Är jorden död? Ack nej! Hon hvilat tyst
I vintersömnen under hvita fällen,
För att uppväckas utaf vårens vindar.

Men skön är slumrerskan. Af kölden kysst
I yppig prakt kring lundarna och fjällen
Sitt silfverdiadem hon herrligt lindar.

II.

Vinternatten.

Smörkrets famn ha dagens sista strålar
Förbleknat re'n och nattens genier hasta
Att lätta floret omkring jorden kasta
Och fästa det med blanka silfvernålar.

I stjernors tusental! Hur herrligt prälar
Ej himlabågen; huru gerna rasta
Ej blickarna, der ni hans pell belasta
Med smycken, skönare än tanken målar.

Allt är så tyst. En aning knappt om ljud
Hörs genom klara luften sakta sväfva.
Allt ligger lugnt försänkt i sömnens armar.

Men öfver hvilans timma vakar Gud.
Han lugnar hjertan, som af oro bäfva
Och öfver mödans barn han sig förbarmar.

Länderna vid Tschad.

elt olik Nord-Amerikas stora insjöar, hvilka, genom den väldiga Lorenzo-floden förbundna med oceanen, se ett yppigt lif blomstra på sina stränder, se städer och nybyggen skjuta upp som svampar ur jorden, ångare och båtar ila fram som måsar på sina vatten — helt olik dessa sjöar är insjön Tschad i hjertat af det otillgängliga Afrika. Den sänder ingen vattenådra till kontinentens kuster, som skulle kunna sätta honom i förbindelse med den yttre världen; lik en oförbätterlig egoist upptager han i sig de vatten som grannskapets floder tilldelat honom och utbreder dem till ett vidsträckt kärr med merendels flacka stränder. Blott den

mäktigt verkande solen förmår att beröfva honom hvad han upptagit. Hon torkar ut vattnet på sina ställen, närmar stränderna till hvarandra och upplöser sjön i tallösa med hvarandra förbundna träsk. Vattnet emellan de många tusen öarna är ytterst smalt och kan endast befaras af de lätta, flatbottniga båtar, hvaraf de vilda bebyggarna af dessa trakter betjena sig vid sina plundringar och ströftåg, som nästan oafbrutet fortfara stammarna emellan.

Huru betydande skillnaden emellan Tschads vattenstånd måste vara under den torra och den regniga årstiden visar sig tillfyllest om man erfar att Benue och Quorra (Niger)